

travelbook

Wiedeń

Bezdroża

mistrzowska
ochrona **ERGO**
HESTIA®

Autorka przewodnika: Katarzyna Głuc

Redakcja: Barbara Sikora

Źródło pochodzenia danych kartograficznych:

© OpenStreetMap contributors; www.opendatacommons.org/licenses/odbl

Opieka techniczna: Katarzyna Leja

Skład: Krzysztof Hosaja

Projekt okładki: Ewa Jarocka; materiały graficzne na okładce zostały wykorzystane za zgodą Shutterstock Images LLC

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autorka oraz wydawnictwo Helion dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autorka oraz wydawnictwo Helion nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo Helion

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?bewit2>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie II

ISBN: 978-83-283-4550-8

Copyright © Helion, 2018

- **Kup książkę**
- **Poleć książkę**
- **Oceń książkę**
- **Księgarnia internetowa**
- **Lubię to!**
- **Nasza społeczność**

Spis treści

ATRAKCJE WIENIA	8
INFORMACJE PRAKTYCZNE	15
PRZED WYJAZDEM	16
Wybór czasu podróży	16
Źródła informacji	17
Formalności	19
DOJAZD	21
Samolotem	21
Samochodem	21
Pociągiem	22
Autobusem	22
NA MIEJSCU	23
Komunikacja	23
Noclegi	26
Wyżywienie	29
INFORMATOR A-Z	35
INFORMACJE KRAJOZNAWCZE	39
KRAJOZNAWCZE ABC	40
HISTORIA	42
Wenus z Willendorfu i Vindobona	42
Pod panowaniem Babenbergów	43
Wiedeń Habsburgów	44
Bitwa pod Wiedniem	45
„Złoty okres” stolicy	46
Rządy Franciszka Józefa I	48
Po upadku cesarstwa	51
SPOŁECZEŃSTWO	53
Liczba mieszkańców	53
Religia	53
Wiedeńczycy w stereotypach	54
Ekologiczne miasto	54
Wiedeń „po polsku”	55
KULTURA I SZTUKA	57

Śladami klasyków wiedeńskich	57
Bal po wiedeńsku	59
Narodziny secesji	61
ZWIEDZANIE WIEDNIA	63
MINIATLAS CENTRUM WIEDNIA	64
▶ Tajemniczy podziemny Wiedeń	72
INNERE STADT – WOKÓŁ KATEDRY STEPHANSDOM	74
W cieniu katedry	74
Wzdłuż Graben	77
Place, kościoły i muzea wiedeńskiej starówki	80
Najstarsza część Wiednia	83
Ku pamięci gminy żydowskiej	86
▶ Piękna śmierć	90
INNERE STADT Z ZAMKIEM HOFBURG	92
Sztuka świecka i sakralna	93
W rytm muzyki mistrzów	98
Najlepszy deser świata i najpiękniejsza kolekcja	99
Na zamku władców	102
Sztuka i natura	106
Polityka i nauka	110
MARIAHILF, MUSEUMSQUARTIER I WIEN	113
Z domu Haydna, przez Muzeum Mebli do wód oceanarium	114
Największe targowisko miejskie z secesją w tle	116
W dzielnicy muzealnej	118
Wiedeń w Wiedniu	121
PAŁAC BELWEDER I DZIELNICA LANDSTRASSE	125
Okolice Belwederu	125
Barokowa rezydencja	127
Wokół Landstraße i Ringu	129
Architektoniczne wariacje	135
Na obrzeżach dzielnicy Landstraße	136
▶ Pamiątki z Wiednia	138
LEOPOLDSTADT I DONAUSTADT	140
Leopoldstadt, czyli nie tylko Prater	140
Dzielnica o międzynarodowym znaczeniu	146
ALSERGRUND	149
Zielone tereny Alsergrund	149
Z medycyną w tle	152
Muzyczne echa dziewiątej dzielnicy	153

Piękno i bogactwo _____	154
W stronę spalarni śmieci _____	156
PAŁAC SCHÖNBRUNN I DZIELNICA HIETZING _____	157
Przygoda z techniką _____	157
Schloss Schönbrunn, czyli perła architektury _____	158
Spacer ulicami dzielnicy Hietzing _____	165
WYCIECZKI POZA WIEDEŃ _____	167
BURGENLAND _____	168
NIEDERÖSTERREICH (DOLNA AUSTRIA) _____	170
▶ Okolice Wiednia _____	174
SŁOWNICZEK NIEMIECKO-POLSKI _____	178
INDEKS _____	179

Spis ramek

Ważne adresy i telefony _____	18
Europejska Karta Ubezpieczenia Zdrowotnego _____	20
Podróż (prawie) za jeden uśmiech _____	22
Bilety _____	24
Wien Karte _____	26
Wyjątkowy nocleg _____	28
Potrawy, których trzeba spróbować, będąc w stolicy Austrii _____	31
Raj dla kawoszy _____	32
Dni wolne od pracy _____	36
Informacja turystyczna _____	37
Ważne numery telefonów _____	38
Z nurtem Dunaju _____	40
Winna pogoda _____	41
(Prawie) najstarszy zabytek świata _____	42
Miasto za okup _____	43
Marynarze z Hofburga _____	44
Odsiecz „z korzeniami” _____	46
Czas Marii _____	47
Sztuka mieszczan dla mieszczan _____	48
Nieszczęśliwa księżna _____	49
Kalendarium historyczne _____	50

W służbie integracji	53
Wyznawcy judaizmu w Wiedniu	54
Kalendarium imprez	56
Legenda cesarzowej Sissi	59
Ceremoniał balów	61
Jak wejść do świątyni?	76
Niebiańska głębia	80
Gmina żydowska w Wiedniu	86
Ziemia azylu	88
Przy dźwiękach muzyki mistrzów	94
Polonika w kościele Kapucynów	96
Opera pod gołym niebem	99
Król deserów	100
Polonika w kościele Augustianów	102
Cesarskie konie	103
Najstarsza część Hofburga	105
Pieter Bruegel Starszy	109
Atena się nudzi	112
Słynna ulica handlowa	114
Oceanarium z myślą o najmłodszych	115
Smaki Naschmarktu	117
Wyjątkowy kolekcjoner	119
Trzeci człowiek	124
Jakiż to był piękny trup!	126
Festiwale na najwyższym poziomie	131
Tramwajem wzdłuż Ringu	132
„Białe złoto”	141
64,75 metrów nad ziemią	143
Smaczny Prater	144
Jak zachowywać się w pagodzie?	146
Lato w parku	150
Szaleniec, głupiec czy babka?	153
Najdroższy mebel świata	155
Źródłostów nazwy Schönbrunn	159
Pałac Schönbrunn w liczbach	159
Tło dla wydarzeń historycznych	162
Kolejką przez park	163
Atrakcje regionu Burgenland	169
Via Sacra	171
Atrakcje regionu Dolnej Austrii	172–173

Legenda

- Świątynia rzymskokatolicka, zbór protestancki
- Cerkiew prawosławna, unicka
- Synagoga, inny obiekt związany z kulturą żydowską
- Meczet, inny obiekt związany z kulturą muzułmańską
- Świecki obiekt zabytkowy
- Pomnik, fontanna, mała architektura
- Ruina trwała, obiekt archeologiczny
- Muzeum, galeria
- Obiekt użyteczności publicznej
- Inna atrakcja
- Atrakcja przyrodnicza
- Punkt informacji turystycznej
- Dworzec kolejowy
- Dworzec autobusowy
- Parking
- Stacja metra U-Bahn
- Stacja kolejki S-Bahn
- Obiekt noclegowy (dowolnego typu)
- Obiekt gastronomiczny (dowolnego typu)
- Kawiarnia, cukiernia
- Targ, bazar
- Poczta
- Ośrodek zdrowia, szpital
- Policja
- Teatr
- Sala koncertowa, opera, klub muzyczny
- Biblioteka, księgarnia
- Punkt widokowy
- Inny obiekt
- Kąpielisko, basen

Belweder

Wspaniała barokowa rezydencja księcia Eugeniusza Sabaudzkiego, otoczona rozległymi ogrodami. Składa się z dwóch pałaców (Dolny Belweder i Górny Belweder), w których mieszczą się zbiory austriackiej sztuki od średniowiecza do czasów współczesnych. Perłą belwederskich zbiorów są „złote” obrazy Gustava Klimta, *Pocałunek* i *Judyta*.

Hofburg

Od XIII w. do 1918 r. pałac władców Austrii, otoczony okazałym ogrodem zamkowym, Burggarten. Na uwagę zasługuje muzeum cesarzowej Sissi, apartamenty cesarskie oraz kolekcja srebra w Silberkammer oraz skarbiec królewski z 2500-karatowym szmaragdem.

Kup książkę

Poleć książkę

NAJPIĘKNIEJSZE BUDOWLE

Stephansdom (katedra św. Szczepana)

Duma i najważniejszy symbol Wiednia. Gotycka katedra jest jedną z największych świątyń w Europie. Zachwyca monumentalną architekturą i oryginalnym wystrojem. W jednej z czterech wież wisi największy austriacki dzwon, Pummerin, odlany z tureckich dział zdobytych w trakcie odsieczy wiedeńskiej.

Kirche am Steinhof

Kościół św. Leopolda wybudowany na wzgórzu na terenie szpitala dla psychicznie chorych. Szczytowe osiągnięcie architektoniczne Otto Wagnera i jeden z najważniejszych w skali całego świata przykładów secesyjnej architektury sakralnej.

Schloß Schönbrunn (pałac Schönbrunn)

Letnia rezydencja dynastii Habsburgów uznawana za jeden z najpiękniejszych budynków w stylu barokowym w Europie. „Wiedeński Wersal” zachwyca 45 rokokowymi komnatami i rozległym parkiem przypałacowym z ogrodem zoologicznym.

Atrakcje Wiednia

Kup książkę

Poleć książkę

CIEKAWOSTKI ARCHITEKTONICZNE

Donaucitykirche (kościół Chrystusa Nadziei Świata)

Neomodernistyczna świątynia zlokalizowana w sercu dzielnicy biznesowej, wśród wieżowców wchodzących w skład Vienna International Centre. Wnętrze kościoła zostało częściowo zaprojektowane przez wiedeńskie dzieci.

Donauturm (Wieża Dunajska)

Najwyższa budowla Wiednia z przeszkloną platformą widokową umieszczoną na wysokość 250 m. Widok z wieży na wiedeńską starówkę, Las Wiedeński, a także, przy dobrej pogodzie, na dalsze okolice miasta, zapiera dech w piersiach.

Wiener Gasometer (wiedeńskie gazometry)

Cztery gigantyczne, największe w Europie, pojemniki na gaz węglowy, w których obecnie znajdują się centra handlowe, kino i sala koncertowa, a także biura i mieszkania.

Hundertwasserhaus i spalarnia śmieci Spittelau

Przyprawiające o zawrót głowy projekty niepokornego wiedeńskiego architekta i ekologa, Friedensreicha Hundertwassera. Budynek wyróżniają się bajecznie kolorową fasadą, nieregularnymi kształtami oraz brakiem linii prostych. ▽

Karl Marx-Hof

Zespół budynków uznawany za architektoniczny symbol „Czerwonego Wiednia”, będący zarazem najdłuższym pojedynczym budynkiem mieszkalnym na świecie. W liczącym 1382 mieszkania kompleksie mieszkali robotnicy, stąd budynek jest nazywany „obwodnicą proletariatu”.

Kup książkę

Poleć książkę

MUZEA I GALERIE

Albertina Palais (pałac Albertina)

Neoklasycystyczny pałac, na terenie którego znajduje się jedna z najokazalszych na świecie kolekcja grafik (50 tys. rysunków, akwafort, akwarel i ponad 1,5 mln rycin). Można tu zwiedzić ponadto 21umeblowanych komnat, inspirowanych wnętrzami Wersalu. ▲

Bestattungsmuseum (Muzeum Pochówku)

Jedno z najbardziej obleganych muzeów Wiednia. Zgromadzono tu ponad tysiąc eksponatów związanych ze sztuką funeralną, w tym m.in. urny i sarkofagi z czasów antycznych, historyczne i współczesne uniformy żałobników, trumny wielokrotnego użytku czy tramwaj do przewozu trumien.

Kunsthistorisches Museum (Muzeum Historii Sztuki)

Jedna z największych galerii świata. Znajdują się tu dzieła sztuki groma-

zione na przestrzeni wieków przez członków dynastii Habsburgów. Można tu podziwiać zbiory starożytnej sztuki greckiej i rzymskiej, zbiory sztuki egipskiej, kolekcję malarstwa europejskiego oraz bogaty zbiór monet.

Naturhistorisches Museum (Muzeum Historii Naturalnej)

Największe na świecie zbiory przyrodnicze (ponad 25 mln eksponatów). Największą popularnością nieprzerwanie cieszy się posąg Wenus z Willendorfu, wyrzeźbiony ponad 25 tys. lat temu.

MuseumsQuartier (Dzielnica Muzealna)

Największy na świecie kompleks promujący kulturę i sztukę. W muzeach tworzących MuseumsQuartier można podziwiać m.in. bogatą kolekcję obrazów Egona Schielego, dzieła kubizmu, futuryzmu i surrealizmu, pop-artu, nowego realizmu czy wiedeńskiego akcjonizmu. ▼

Kup książkę

Poleć książkę

MIEJSCA, KTÓRE WARTO ZOBACZYĆ

Naschmarkt

Największe targowisko miejskie. Na ponad 120 stoiskach można tu nabyć przysmaki z całego świata, a co sobotę wziąć udział w słynnym piętym targu.

Haus der Musik (Dom Muzyki)

Jedno z najbardziej interaktywnych muzeów w Austrii. Ponad 5 tys. m² przeznaczono tu na obszar różnego typu doświadczeń muzycznych i ruchowych. Dom Muzyki zapewnia wiele atrakcji także dla najmłodszych.

Grinzing

Dzielnica szczególnie popularna wśród miłośników wina. Mieszczą się tu typowe austriackie heurigery, winiarnie, w których można skosztować pysznego wina, lokalnych przysmaków i posłuchać tradycyjnej wiedeńskiej muzyki.

Donauinsel (Wyspa Dunajska)

Pas usypany między Dunajem a kanałem Neue Donau, jedno z ulubionych miejsc odpoczynku wiedeńczyków. Idealne miejsce zarówno dla amatorów sportu, jak i miłośników barów i dyskotek.

Hoher Markt z zegarem Ankeruhr

Jedna z najstarszych części Wiednia. Pod powierzchnią placu znajdują się ruiny rzymskiego miasta z przełomu II/III w. Warto zwrócić uwagę na secesyjny **Ankeruhr** (zegar Anker) z figurami osób, które na stałe zapisały się na kartach wiedeńskiej historii.

Kup książkę

Poleć książkę

MIEJSCA PRZYJAZNE DZIECIOM

Haus des Meeres (Dom Morza)

Publiczne oceanarium umieszczone wewnątrz dawnej wieży przeciwlotniczej. Na przestrzeni 4 tys. m² można podziwiać ponad 10 tys. zwierząt, w tym m.in. ryby tropikalne i morskie, a także ryby z Morza Śródziemnego i wód krajowych.

Österreichisches Theatermuseum (Austriackie Muzeum Teatru)

Muzeum gromadzi bogatą kolekcję kostiumów i rekwizytów teatralnych. Na terenie muzeum znajduje się specjalna część przeznaczona dla dzieci. Odbývają się tu przedstawienia teatru lalek.

Technisches Museum

(Muzeum Techniki)

Największe w Europie muzeum o profilu technicznym. Miejsce poprzez interaktywną ekspozycję w przystępny sposób tłumaczy skomplikowane zagadnienia techniczne. Jest to jedno z niewielu muzeów, w którym dotykanie ekspонатów jest nie tylko mile widziane, ale wręcz wskazane.

ZOOM Kindermuseum

(Muzeum dla Dzieci ZOOM)

Interaktywna wystawa, która wprowadza najmłodszych w świat nauki, architektury i sztuki. Dzieci dowiadują się tu m.in. czym jest rzeźba, jak śpią astronauta w stacji kosmicznej oraz jak wiele wspólnego ma muzyka z matematyką.

Prater

Najslynniejsze miejsce rozrywki i rekreacji w Wiedniu. Idealna przestrzeń dla miłośników sportu, jak i poszukiwaczy dobrej zabawy. Na zwiedzających czeka tu ponad 250 atrakcji, m.in. karuzela łańcuchowa o wysokości 177 m, lunapark i kolejka góraska pod dachem.

Kup książkę

Poleć książkę

Zwiedzanie Wiednia

Kup książkę

Poleć książkę

ERGO
HESTIA

Kup książkę

Poleć książkę

Tajemniczy podziemny Wiedeń

Pytanie o pierwsze skojarzenie z austriacką stolicą w większości przypadków przywodzi na myśl walc, klasyków wiedeńskich, tort Sachera, secesyjne budowle czy wyjątkową elegancję wiedeńczyków. Niewiele osób interesuje się mrocznym podziemnym obliczem miasta.

Labirynt ścieżek ukrytych pod powierzchnią miasta, mimo rosnącej popularności, ciągle jest osnuty tajemnicą i nie wszystkie jego zakamarki są udostępnione zwiedzającym.

Pierwsze wzmianki na temat sieci wiedeńskich kanałów pochodzą z I w., gdy Rzymianie rozpoczęli **budowę kanalizacji** na potrzeby obozu wojskowego Vindobona. Tuż po oblężeniu tureckim w 1529 r. rozpoczęto **rozbudowę podziemnego labiryntu**. Głównym celem modernizacji było zapewnienie wiedeńczykom schronienia w razie ataku nieprzyjaciela oraz stworzenie magazynu na pojemniki z wodą i żywnością. W 1830 r., po katastrofalnej w skutkach powodzi i epidemii cholery, władze miejskie zdecydowały o **zintegrowaniu cieków wodnych** w zachodnich dzielnicach miasta i budowie kanalizacji sanitarnej po obu stronach Wiedunki. Austriacka stolica zyskała w ten sposób **jeden z najbardziej zaawan-**

owanych systemów kanalizacyjnych w Europie. Prace modernizacyjne trwały do czasów II wojny światowej.

Podziemne korytarze pełniły funkcję **schronów**, w których często ukrywali się przestępcy. Podziemne miasto rządziło się własnymi prawami, a na jego terenie przeprowadzano wiele nielegalnych interesów.

Sieć kanałów liczy **ponad 2 tys. km**, a największe z przylegających do nich piwnic mają powierzchnię dochodzącą do **500 m²**. Podziemne połączenia posiadają Wieden Staatsoper (Wiedeńska Opera Narodowa), Burgtheater (Teatr Zamkowy) i MuseumsQuartier (Dzielnica Muzeów).

Centrum podziemnego miasta stanowi **Österreichische Nationalbibliothek** (Austriacka Biblioteka Narodowa), w podziemiach której znajduje się **2,6 mln książek** ustawionych na **60 km regałów**.

Mówi się, że podziemnymi korytarzami można dojść z Hofburga aż do pałacu Schönbrunn (Schloss Schönbrunn). Dzisiaj docierają tu miłośnicy filmu *Trzeci człowiek* Carola Reeda oraz wszyscy ciekawi podziemnego oblicza cesarskiego miasta. Przy dobrej pogodzie korytarze pod powierzchnią Wiednia można zwiedzić w trakcie zorganizowanej wyprawy z przewodnikiem miejskim.

Innere Stadt – wokół katedry Stephansdom

Stephansdom (katedra św. Szczepana) – **Graben** – **Deutschordenshaus** (Dom Zakonu Niemieckiego) – **Mozarthaus** (Dom Wolfganga Amadeusza Mozarta) – **Jesuitenkirche** (kościół Jezuitów) – **Schönlaterngasse** – **Dominikanerkirche** (kościół Dominikanów) – **Stadttempel** (synagoga miejska) – **Ruprechtskirche** (kościół św. Ruprechta) – **Hoher Markt** – **Römermuseum** (Muzeum Rzymskie) – **Peterskirche** (kościół św. Piotra) – **Uhrenmuseum** (Muzeum Zegarów) – **Platz am Hof** – **Kirche Zu den Neun Chören der Engel** (kościół Dziewięciu Chórów Anielskich) – **Judenplatz** (plac Żydowski) – **Museum Judenplatz** (Muzeum Placu Żydowskiego) – **Kirche Maria am Gestade** (kościół Maria am Gestade) – **Freyung Platz** – **Museum of Young Art MOYA** (Muzeum Młodej Sztuki MOYA) – **Pasqualati-Hau** – **Burgtheater** (Teatr Zamkowy) – **Minoritenkirche** (kościół Minorytów)

Zwiedzanie Wiednia rozpoczynamy od dzielnicy Innere Stadt. Pierwsza dzielnica austriackiej stolicy obejmuje centrum z najstarszą częścią miasta. Wiedeńska starówka niewiele zmieniła się od czasów, gdy stanowiła serce państwa Habsburgów. Minioną wielkość cesarstwa podkreśla monumentalna katedra św. Szczepana, która stanowi najważniejszy punkt trasy. W dzielnicy Innere Stadt znajduje się jedna z najważniejszych ulic współczesnego Wiednia, Graben. Dzielnica zachwyca rozległymi placami, przepięknymi pałacami, które stanowią siedzibę muzeów, okazałymi kamienicami i gotyckimi kościołami. Dzielnicę zamieszkiwała niegdyś społeczność żydowska, o czym przypominają mijane po drodze zabytki.

W CIENIU KATEDRY

Duma i jeden z najważniejszych symboli Wiednia, ★ **Stephansdom** (katedra św. Szczepana), wznosi się na

Stephansplatz, w centrum najstarszej części miasta 📍 **Stephansplatz 3**, www.stephansdom.at, pn.–sb. 6.00–22.00, nd. 7.00–22.00, zwiedzanie codz. 15.00; 5,50 EUR, 3 EUR ulgowy. Obecna katedra jest trzecią świątynią znajdującą się w tym miejscu. Dwie wcześniejsze powstały za czasów panowania dynastii Babenbergów. Z pierwszej zachowały się jedynie relikwiry w podziemiach obecnej świątyni, z drugiej przetrwała częściowo fasada zachodnia. Obecny gmach, zbudowany w latach 1230–63 w stylu późnoromańskim, był intensywnie rozbudowywany od XIV do początku XVI w., otrzymując obecną gotycką formę. Prace nad nową, gotycką katedrą rozpoczęto z polecenia króla Albrechta I. Kamień węgielny pod budowę świątyni położył książę Rudolf IV Habsburg. Najbardziej zasłużonymi budowniczymi obiektu byli Michael Knab, Peter von Prachatitz i Hans Buchshaum.

Długa na 107 m i szeroka na 35 m katedra z czterema wieżami jest jedną z największych świątyń europejskich.

Kup książkę

Poleć książkę

Mimo poważnych zniszczeń, jakich doznała w trakcie II wojny światowej, ciągle zachwyca monumentalną architekturą i oryginalnym wystrojem. Najbardziej charakterystycznym elementem budowli są kolorowe dachówki, które tworzą dekorację figuralną w kształcie orłów cesarskich z herbem miejskim. Dominuje nad nimi **Südturm** (Wieża Południowa), wysoka na 136 m. Wiedeńscy nazywają ją potocznie „Steffl”, co jest zdrobnieniem imienia Szczepan lub, jak sądzą niektórzy, humorystycznym nawiązaniem do

popularnej marki austriackiego piwa. Na jej szczycie znajduje się dwugłowy orzeł cesarski, godło Habsburgów. W dwukrotnie niższej **Nordturm** (Wieża Północna) wisi największy austriacki dzwon, **Pummerin**, odlany z tureckich dział zdobytych w trakcie odsieczy wiedeńskiej. Jest on trzecim co do wielkości bijącym dzwonem w Europie. Pummerin bije w główne uroczystości kościelne oraz na Nowy Rok. Pozostałe dwie wieże, Heidedturme (Wieże Pogańskie), mają wysokość 63 i 65 m.

▲ Katedra św. Szczepana

Kup książkę

Poleć książkę

Jak wejść do świątyni?

Do wnętrza katedry św. Szczepana prowadzi kilka wejść, z których najbardziej znana jest późnoromańska **Riesentor** (Brama Olbrzymów). Jak głosi legenda, zachodnia Brama Olbrzymów zawdzięcza swą nazwę wielkoludowi, który pomógł w budowie świątyni. Wg wersji oficjalnej wejście o potężnych rozmiarach było przeznaczone wyłącznie dla cesarza. Przed Bramą Olbrzymów wymierzano dawniej sprawiedliwość. Na uwagę zasługują również **Bischofstor** (Brama Biskupia), przez wiele lat pełniąca funkcje wejścia wyłącznie dla kobiet, oraz **Singerto** (Brama Śpiewaków), którą mogli dawniej wchodzić do świątyni wyłącznie mężczyźni.

Wewnątrz katedry znajdują się imponujące **ołtarze** i **ambona** z piaskowca, na której Anton Pilgram uwiecznił symboliczną walkę dobra ze złem. **Barokowy ołtarz główny** z obrazem Tobiasa Pocka przedstawia ukamieniowanie patrona kościoła, św. Szczepana. Nastawę ołtarzową wykonano z trzech rodzajów marmuru, który został sprowadzony z Polski oraz Styrii i Tyrolu. Dolną kondygnację zdobią posągi świętych Leopolda, Floriana, Sebastiana i Rocha. Za ołtarzem kryje się **marmurowy grobowiec**

cesarza Fryderyka III, wykonany przez niemieckiego rzeźbiarza Mikołaja z Lejdy, przypuszczalnie nauczyciela Wita Stwosza. Wieńczący prawą nawę **ołtarz Marii z Pécs** jest miejscem kultu maryjnego. Przed cudowny obraz Matki Boskiej do katedry przybywają pielgrzymi z całego świata.

Warto przyjrzeć się z bliska także **ołtarzowi gotyckiemu z Wiener Neustadt**, na którym uwieczniono Madonnę z Dzieciątkiem w towarzystwie św. Katarzyny i św. Barbary oraz scenę koronacji

▲ Wewnątrz katedry św. Szczepana

Kup książkę

Poleć książkę

▲ Katedra św. Szczepana, detal gotyckiego wyposażenia

Najświętszej Marii Panny. Nazwa ołtarza pochodzi od miejscowości położonej w Dolnej Austrii, w której ołtarz znajdował się w latach 1786–1885.

W podziemiach świątyni znajduje się **krypta książęca** z grobowcami Habsburgów. Spoczywają tu m.in. Fryderyk III

Piękny, Rudolf IV, Leopold IV, Albrecht III i Eleonora Gonzaga oraz zasłużeni wiedeńscy duchowni. Co ciekawe, w katedrze św. Szczepana znajdują się trzewia członków dynastii Habsburgów, ich zwłoki złożono bowiem w kościele Kapucynów na Neuer Markt, a serca znajdują się w kościele Augustianów. Protokół nakazywał trzy różne miejsca pochówku.

Wizerunek katedry umieszczony jest na austriackiej monecie 10-centowej.

WZDŁUŻ GRABEN

Bezpośrednio od katedry odchodzi ★ **Graben**, jedna z najsłynniejszych ulic Wiednia. Ten popularny dzisiaj trakt wchodził niegdyś w skład rzymskiego obozowiska Vindobona.

W średniowieczu Graben stała się jedną z pierwszych ulic mieszkalnych nowej części miasta. Zyskała także rozgłos za sprawą licznych procesji i triumfalnych pochodów. W XVIII w. była promenadą popularną wśród elit miejskich. Niecałe 100 lat później na ulicy zaczęły pojawiać

▲ Graben, jeden z najpopularniejszych wiedeńskich deptaków

Kup książkę

Poleć książkę

Pamiątki z Wiednia

Spacerując ulicami stolicy Austrii, natkniemy się na wiele sklepów z pamiątkami. Najchętniej kupowane upominki to gadżety z wizerunkami członków rodziny cesarskiej, pyszne czekoladowe kule Mozarta czy wino sprzedawane w wyjątkowych wiedeńskich winiarniach. Na ulicznych straganach oraz w sklepach muzealnych nie brakuje koszulek oraz toreb z panoramą miasta, albumów, widokówek i fotografii, a także humorystycznych, jak i eleganckich upominków.

Praliny Mozarta

Jedną z najpopularniejszych austriackich pamiątek są Mozartkugel (kule Mozarta). Oryginalne **czekoladki z podobizną kompozytora** produkowane są przez salzburską cukiernię Fürst nieprzerwanie od 1890 r. Czekoladki wymyślił i stworzył austriacki cukiernik, Paul Fürst. Do produkcji przepysznych łakoci wykorzystywany jest m.in. marcepan, nugat i orzech laskowy. Kule Mozarta są dostępne w większości wiedeńskich cukierni.

Płynna pamiątka

Będąc w Wiedniu, warto odwiedzić jedną z tradycyjnych winiarni (*Heuriger*) i nabyć lokalne wino lub przynajmniej spróbować trunku pod okiem doświadczonych sommelierów. Warta uwagi jest **winiarnia prowadzona przez rodzinę Sirbu**, mieszcząca się u podnóża wzgórza Kahlenberg 📍 Kahlenberger Straße 210, www.sirbu.at, pn.–pt. 16.00–23.00, sb. 17.00–23.00. Winiarnia, otoczona rozległymi

winnicami, oferuje gościom cudowną panoramę Wiednia, wytrawne wino, tradycyjne wypieki i dania mięsne. W centrum miasta, w pobliżu Stephansdom (katedra św. Szczepana), znajduje się niewielka **winoteka Vis-à-vis** z bogatą ofertą win austriackich 📍 Wollzeile 5, wt.–pt. 16.00–22.30, sb. 15.00–22.30.

Pamiątki z Naschmarktu

Kolekcjonerzy antyków zjeżdżają do stolicy Austrii w każdą sobotę. Najstarszy wiedeński targ miejski, **Naschmarkt**, zapewnia wyjątkową atmosferę i **antykwaryczne unikaty**. W pozostałe dni tygodnia na organizowanym tutaj targowisku można znaleźć rzadko spotykane **rarytasy kuchni międzynarodowej**. Z tego miejsca z pewnością uda nam się przywieźć niepowtarzalną pamiątkę dla siebie bądź bliskich 📍 Karlsplatz/Kettenbrückengasse, pn.–pt. 6.00–19.30, sb. 6.00–18.00.

Photoautomat

Wielbiciele starych fotografii powinni udać się do MuseumsQuartier, by w kultowym automacie fotograficznym zrobić sobie czarno-białe zdjęcia. Moda na **retro automaty** powróciła w 2005 r., gdy pierwsza budka stanęła na Rosenthaler Platz w Berlinie. Stylizowane na stare, wysokokontrastowe fotografie szybko zyskały popularność i pojawiły się na ulicach Londynu, Florencji i Wiednia. Poza świetną zabawą za niewielką opłatę otrzymujemy oryginalną pamiątkę z wizyty w austriackiej stolicy 📍 Museumsplatz 1/5, www.photoautomat.de.

Pałac Schönbrunn i dzielnica Hietzing

Technisches Museum Wien (Muzeum Techniki w Wiedniu) – **Schloß Schönbrunn** (pałac Schönbrunn) – **Schloßpark Schönbrunn** (park pałacowy Schönbrunn) – **Tiergarten Schönbrunn** (ogród zoologiczny Schönbrunn) – **Bezirksmuseum Hietzing** (Muzeum Okręgowe dzielnicy Hietzing) – **Pfarre Maria Hietzing** (kościół farny Maria Hietzing) – **Botschaft der Republik Polen in Wien** (Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Wiedniu)

Kolejna trasa to wycieczka po 13. dzielnicy Wiednia, Hietzing, z architektoniczną perłą austriackiej stolicy, czyli pałacem Schönbrunn. Na zwiedzenie pałacu warto zarezerwować sobie więcej czasu. Przy dobrej pogodzie oglądanie posiadłości i ogrodów przyzamkowych zajmuje cały dzień. Jeśli po wizycie w letniej rezydencji Habsburgów znajdziemy siłę na dalszy spacer, warto wstąpić do Muzeum Okręgowego dzielnicy Hietzing oraz odwiedzić kościół Maria Hietzing z cudowną figurką Matki Boskiej.

PRZYGODA Z TECHNIKĄ

Zanim udamy się do pałacu Schönbrunn, warto wstąpić do jednego z największych w Europie muzeów o profilu technicznym, ★ **Technisches Museum Wien** (Muzeum Techniki w Wiedniu) **i** **Mariahilfer Straße 212**, www.technischesmuseum.at, pn.–pt. 9.00–18.00, sb.–nd. 10.00–18.00; 12 EUR, 10 EUR ulgowy, os. do 18 roku życia bezpł. Muzeum otwarto w 1908 r. z okazji 60-lecia rządów cesarza Franciszka Józefa I. Twórcą

▼ Pałac Schönbrunn

Kup książkę

Poleć książkę

▲ Muzeum Techniki

nowoczesnej formy budynku był Hans Schneider.

Jest to jedno z niewielu muzeów, w którym dotykane eksponatów jest nie tylko mile widziane, ale wręcz wskazane. Miejsce poprzez interaktywną ekspozycję w przystępny sposób tłumaczy skomplikowane zagadnienia techniczne. Zwiedzając muzeum; można się dowiedzieć, jak powstaje prąd, jak działa elektrownia atomowa, w jaki sposób komunikowano się wiele lat temu czy jak dawniej wydobywano węgiel. Zgromadzono tu dawne pojazdy, sprzęty domowe z ubiegłych epok, modele dotyczące technologii wykorzystywanych w przemyśle ciężkim, a także zabytkowe instrumenty muzyczne.

W muzeum można zobaczyć **pierwszy samolot, lokomotywę parową z XIX w.** oraz stare samochody, w tym m.in. **auto należące do cesarzowej Elżbiety**. Wystawa cieszy się dużą popularnością wśród dzieci i młodzieży.

SCHLOSS SCHÖNBRUNN, CZYLI PERŁA ARCHITEKTURY

Tuż obok muzeum mieści się ★ **Schloss Schönbrunn** (pałac Schönbrunn), najchętniej

niej odwiedzany przez turystów zabytek Wiednia 📍 **Schönbrunner Schloßstraße 47**, www.schoenbrunn.at, 1 IV–30 VI i 1 IX–31 X 8.30–17.30, 1 VII–31 VIII 8.30–18.30, 1 XI–31 III 8.30–17.00; 12,90 EUR, 9,50 EUR ulgowy.

Pałac, inspirowany Wersalem Ludwika XIV, był letnią rezydencją rodziny cesarskiej. Obecnie, udostępniony zwiedzającym, spełnia rolę jednego z najważniejszych austriackich zabytków, będąc zarazem jednym z najpiękniejszych budynków w stylu barokowym w Europie. Rezydencja przyciąga rocznie blisko 7 mln odwiedzających. W 1996 r. pałac został wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO.

Pierwsze wzmianki dotyczące terenów, na których wzniesiono kompleks pałacowy, pochodzą z XIV w., gdy mieściła się tu posiadłość Kattenburg, należąca do klasztoru w Klosterneuburgu. W 1569 r. posiadłość nabył cesarz Maksymilian II, z inicjatywy którego postawiono tu pałacyk myśliwski z zabudowaniami gospodarczymi.

Przebudowę rezydencji na wzór paryskiego Wersalu zainicjował cesarz

Kup książkę

Poleć książkę

Leopold I, z myślą o swoim synu Józefie I. Głównym architektem został Johann Bernhard Fischer von Erlach, który dzięki projektowi zdobył międzynarodową sławę i uznanie. Budowę rezydencji ukończono w 1700 r.

Kolejny gospodarz, cesarz Karol VI, korzystał z posiadłości jedynie w celu fotografowania bażantów. Ostateczny kształt nadano pałacowi za panowania cesarzowej Marii Teresy. Rezydencja stała się wówczas ważnym centrum życia politycznego i towarzyskiego XVIII-wiecznej Europy.

Monarchini zleciła rozbudowę pałacu Nikolausowi Pacassiemu. Charakterystyczny dla całego kompleksu kolor żółty, określany jako „Kaisergelb” (z jęz. niem. „cesarski żółty”), był naśladowany w całym imperium. W gmachu, utrzymanym w stylu barokowym, znajduje się ponad 1441 pomieszczeń. Na zlecenie cesarzowej zmieniono wystrój kaplicy pałacowej, wzniesiono Wielką Galerię, przeznaczoną na bale i koncerty, oraz Małą Galerię, w której odbywały się spotkania rodzinne.

Źródłostów nazwy Schönbrunn

Obszar, wykorzystywany początkowo przez Habsburgów do polowań, zawdzięcza swą nazwę cesarzowi Maciejowi II. W 1619 r. podczas jednej z wypraw myśliwskich władca odkrył „Schöner Brunnen” (z j. niem. „piękne źródło”), źródło, które zaopatrzywało pałac w wodę aż do końca XVIII w. Pod wpływem tego wydarzenia w 1642 r. zmieniono nazwę posiadłości z Kattenburg na Schönbrunn.

Pałac Schönbrunn w liczbach

Za panowania Marii Teresy w pałacu Schönbrunn przebywało blisko **1000 rezydentów**, w tym m.in. ministrowie, dyplomaci, urzędnicy, dworzanie i służba pałacowa. Rezydencji pilnowało **200** gwardzistów. W pałacu pracowało **139** kucharzy, **56** rzeźników, posługiwało **11** księży, **9** lekarzy, **140** muzyków i śpiewaków, tworzyło **2** poetów.

Współcześnie zwiedzający mogą podziwiać **45** utrzymanych w stylu rokokowo **apartamentów Marii Teresy**, w tym słynną **Salę Lustrzaną**, w której dla monarchini zagrał sześciolatek Mozart, oraz **komnatę Im Vieux-Lacque**, w której po śmierci cesarzowej rezydował Napoleon Bonaparte.

Za rządów cesarza Franciszka II przeprowadzono kolejny remont posiadłości, nadzorowany przez nadwornego architekta Johanna Amana, który usunął rokokową dekorację elewacji pałacu, zastępując ją nową, pozbawioną bogatej ornamentyki, fasadą.

W 1830 r. we wschodnim skrzydle pałacu urodził się Franciszek Józef, który po wstąpieniu na tron przywrócił rezydencji dawną popularność. Do dziś zwiedzającym udostępniona jest **sypialnia pary cesarskiej**, którą przez pierwsze lata małżeństwa Franciszek Józef dzielił z cesarową Sissi, sala audiencyjna oraz gabinet władcy.

Na szczególną uwagę zasługuje cesarska **powozownia**, funkcjonująca od 1922 r. jako **Karossensammlung** (Muzeum Powozów), z imponującą

Palais Cumberland

Auer-Welschbach-Park

HADIKGASSE

SCHÖRALLEE

WINCKELMANNSTRASSE

SCHÖNBRUNNER SCHLOßSTRASSE

LINKE WIENZEILE

Wienzeilegasse

Alte Fischhofgasse

Weiglengasse

Alte Fischhofgasse

Alte Fischhofgasse

Schönbrunn

Rechte Wienzeile

Brama główna

Muzeum dla Dzieci „Doznania w Schönbrunnie”

Schloss Schönbrunn (Palac Schönbrunn)

Meidlinger Fahrstraße

SCHÖNBRUNNER SCHLOßSTRASSE

HIEZING

Schlosspark

Meidlinger

Fontanna

„Piękne źródło”

Schönbrunner Straße

Bischofsgasse

Rosasgasse

Neptunbrunnen

Ruiny rzymskie

GRÜNBERGSTRASSE

Tivoligasse

Schönbrunn

Zemgasse

Tivoligasse

Rorenruhlgasse

Bonygasse

Pohlgasse

MEIDLING

Schwenkergasse

Gärtnerholzgasse

Ratschkygasse

Alchholzgasse

Maria Theresien-Tor

Steiroweg

Sankt Clemens

Spittelzeuggasse

Theergasse

Hohenbergstraße

Krügerweg

Tivoligasse

Widberggasse

Krästelgasse

Meixnerweg

Lucasweg

Weißenthurgasse

Lobnergasse

Stanzkygasse

Hohenbergstraße

ALTMANNSDORFER STRASSE

Schönbrunner Allee

Kup książkę

Poleć książkę

Tło dla wydarzeń historycznych

Pałac Schönbrunn był świadkiem wielu ważnych wydarzeń historycznych. Dwukrotnie, w 1805 r. i 1809 r., rezydował tu cesarz **Napoleon V**. W latach 1814–15 toczyły się tu obrady **kongresu wiedeńskiego**. W 1918 r. cesarz **Karol I** w jednej z pałacowych sal zrzekł się tronu, kładąc kres rządowi Habsburgów w Austrii. Pałac wizytował **Adolf Hitler**. W 1961 r. odbyło się tu spotkanie prezydenta **Johna F. Kennedy'ego** z **Nikitą Chruszczowem**.

kolekcją cesarskich karet z lat 1690–1918, w tym wspaniałą karetą Józefa II. Pozostałe eksponaty to m.in. sianie, lekyki, powozy, karawan, a nawet automobil Karola I. Na terenie muzeum znajduje się też bogata kolekcja strojów dworskich, w tym m.in. suknie cesarzowej Sissi.

Następnie warto udać się na spacer po pałacowym parku ★ **Schlosspark Schönbrunn**. Barokowy park, ufundowany przez cesarzową Marię Teresę,

uwielbiają zarówno mieszkańcy Wiednia, jak i turyści. Park zachwyca bogactwem elementów dekoracyjnych i olbrzymią przestrzenią. Łączna długość alejek ogrodowych wynosi ponad 30 km.

Początkowo tereny przysamkowe były wykorzystywane tylko do polowań. Jako pierwsza olbrzymimi połaciami ziemi wokół rezydencji zainteresowała się Eleonora Gonzaga, żona cesarza Ferdynanda II, z inicjatywy której zatrudniono architekta krajobrazu, Jeana Treheta.

W trakcie rządów Marii Teresy kierowano się zasadą, że cesarski ogród ma stanowić przedłużenie bogatych wnętrz pałacowych, a architektura i przyroda powinny się wzajemnie uzupełniać. Tym samym na terenie parku znajduje się wiele rzeźb, fontann i innych obiektów architektonicznych. Z inicjatywy Franciszka Lotaryńskiego w 1752 r. w granicach parku założono **ogród botaniczny i oranżerię**, która do dzisiaj pozostaje jednym z największych czynnie używanych obiektów tego typu w Europie. Wśród egzotycznej roślinności odbywają się tu coroczne koncerty muzyki klasycznej, zainicjowane pod koniec XVIII w. przez Wolfganga Amadeusza Mozarta.

▼ Schlosspark Schönbrunn, Glorieta

Kup książkę

Poleć książkę

▲ Imitacja ruin rzymskich na terenie parku pałacowego

Po śmierci Franciszka Lotaryńskiego Maria Teresa kontynuowała rozbudowę terenów parkowych. W 1775 r. na pobliskim wzgórzu wybudowano **glorię**, neoklasycystyczny łuk triumfalny. Charakterystyczną dla ogrodów typu francuskiego budowlę zaprojektował Johann Ferdinand von Hohenberg. Glorieta składa się z przeszklonej części, którą wieńczy olbrzymi posąg orła, oraz kolumn i łuków, pozyskanych z polecenia cesarzowej z nieukończonego pałacu Neue Gebäude.

Dziś w tej wspaniałej budowli działa kawiarnia Gloriette, w której przy filiżance kawy można podziwiać panoramę Wiednia. Co tydzień w niedzielne przedpołudnia można tu posłuchać muzyki na żywo. Na terenie parku znajduje się również tzw. mała glorieta, niestety niedostępna dla zwiedzających.

W 1778 r. Johann Ferdinand von Hohenberg stworzył na terenie parku imitację **ruin rzymskich**, wzorowanych na rzymskiej świątyni Wespazjana, a w 1780 r., tuż przed śmiercią Marii

Teresy, wybudował **fontannę Neptuna**. Dzieło zdobią rzeźby Wilhelma Beyera przedstawiające postaci z mitologii greckiej, Neptuna i boginię Tetydę. Tuż obok fontanny bije legendarne źródło, któremu kompleks pałacowy zawdzięcza swą nazwę. Wznosi się nad nim posąg bogini Egerii. Z wazy trzymanej w jej dłoniach wypływa krystalicznie czysta źródłana woda.

W 1882 r. z polecenia Franciszka Józefa na terenie parku powstała **palmiarnia**

Kolejką przez park

Po ponad 160-hektarowym parku pałacowym kursuje **kolejka Panoramabahn**. Trasa prowadzi przez dziewięć stacji i przy prędkości wynoszącej ok. 10 km/godz. zajmuje mniej więcej 50 min. Kolejka przejeżdża obok najważniejszych parkowych zabytków, m.in. gloriety i palmiarni **i** **codz. 10.00–18.00, 7 EUR, 4 EUR ulgowy.**

z tropikalnymi gatunkami roślin z różnych stron świata. Unikatowa konstrukcja ze szkła i metalu dzieli się na trzy strefy, tropikalną, subtropikalną oraz śródziemnomorską. Budynek palmiarni sąsiaduje z **Domem Pustyni**, w którym można zobaczyć rzadkie okazy roślinności pustynnej. Na uwagę zasługują tu zwłaszcza imponujących rozmiarów kaktusy oraz przyjaźnie nastawione zwierzęta z rodziny susłowatych.

Jedną z największych atrakcji ogrodu jest **labirynt**, w którym pomiędzy blokami

żywoplotu ustawiono platformę widokową. Pierwszy labirynt wytyczono przy pałacu już na początku XVIII w. Ponowne otwarcie miało miejsce w 1999 r. Ozdabiają go kamienne tabliczki z zadaniami matematycznymi, których rozwiązanie ułatwia poruszanie się po zawitym terenie. Na środku labiryntu umieszczono kalejdoskop, którego zakrzywione zwierciadła dostarczają gościom niezapomnianych widoków i powodów do śmiechu, przedstawiając wykrzywione i nienaturalne odbicia własnej osoby.

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA

 Helion SA

Travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże Ci najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne umożliwią staranne zaplanowanie podróży.

Położona nad Dunajem stolica Austrii to jedno z najchętniej odwiedzanych przez turystów miast Europy. Gości przyciągają tu liczne zabytki wszystkich epok, ze wspaniałą gotycką katedrą św. Szczepana oraz niezliczonymi przykładami architektury XIX-wiecznej, promieniującej na całe ówczesne Austro-Węgry, na czele. Wiedeń to także ojczyzna walca, muzyki poważnej i opery, a także... słynnego wiedeńskiego sznycła, znakomitej kawy, rolady jabłkowej i tortu Sachera.

Majestatyczne **kościóły i pałace**

Arcydzieła **secesji**

Sale koncertowe, teatry i opera

Znakomite **muzea i galerie**

Naddunajskie **bulwary**

Kuchnia dla koneserów

 Bezdroża

 Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

 Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900
 0 601 339900

Sprawdź najnowsze promocje:
 <http://bezdroza.pl/promocje>
 Przewodniki najchętniej czytane
 <http://bezdroza.pl/bestsellery>
 Zamów informator podróżniczy:
 <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
 ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
 tel.: 32 230 98 63
 e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ebook dostępny wyłącznie na:

ebookpoint^{PL}

ISBN 978-83-283-4550-8

Cena 26,90 zł